

Analiza delovanja gozdarskih študijskih krožkov – kako naprej?

Špela Pezdevšek Malovrh¹⁰, Janez Krč¹¹, Jože Prah¹²,

^{10,11} Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana

¹²Zavod za gozdove Slovenije, OE Brežice, Cesta bratov Milavcev 61, 8250 Brežice

Preučevanje gospodarjenja z zasebnimi gozdovi ima zaradi prevladujočega deleža teh gozdov tako v svetu kot v Sloveniji velik pomen. Problematika gospodarjenja z zasebnimi gozdovi je povezana s strukturnimi spremembami v družbi, ki so pripeljale do vedno večje raznolikosti med zasebnimi lastniki gozdov. Le te se kažejo v naraščanju števila lastnikov in solastnikov (predvsem nekmečkih so/lastnikov), starostni strukturi lastnikov, zmanjševanju povprečne posesti ter naraščanju razdrobljenosti.

Študijski krožek je brezplačna splošnoizobraževalna oblika prostovoljnega učenja odraslih, ki poteka nehierarhično in se zaključi z akcijo. Skupino tvori 5-12 ljudi, ki se vsaj petkrat srečajo, da bi se načrtno učili vsaj 25 ur. Delo poteka načrtno in po načelih. Udeleženci različnih znanj, starosti in hotenj vzpostavijo odnos enakopravnosti, sproščenosti in pogosto tudi prijateljstva. Delo je tipično za neformalno izobraževanje – svobodno, a načrtovano in spremljano, neformalizirano in zato ustvarjalno, sodelovalno. Pretežno ga pričnejo in ženejo notranja motivacija, potreba in zanimanje posameznika, ki se po svojih močeh in volji dejavno vključuje v učenje in delo skupine. Krožek vodi za vodenje posebej usposobljen mentor, ki je vpet v ustanove različnih tipov, prek njih pa tudi na nacionalno raven v Andragoški center Slovenije, ki izobraževanje spremlja, sofinancira, strokovno izpopolnjuje pa tudi raziskuje. Tako učenje je zahtevno, vendar daje udeležencem posameznika svobodo in smisel. Udeleženci krožka sami določajo, kaj se bodo učili, kje in kako, sami načrtujejo način dela v njem in se učijo toliko časa in tako poglobljeno, kakor si sami želijo. Z demokratično menjavo znanja, spretnosti in izkušenj spodbujajo svojo intelektualno rast, vzpostavljajo in krepijo socialno kohezivnost družbe in dodano vrednost ob izteku učenja predstavijo okolju v obliki različnih akcij, kot so predavanja, delavnice, razstave, ekskurzije, literarni večeri, brošure, glasila, gledališke igre, filmi, razvojne strategije, izdelani gozdnogojitveni načrti, urejeni objekti (npr. kvalitetno opravljena negovalna dela v gozdu) (<http://sk.acs.si>).

Namen prispevka je predstaviti pogled, mnenje in vizijo študijskih krožkov, ki delujejo izključno na področju gozdarstva v okviru Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS). S pomočjo A'WOT analize, v katero so bili vključeni mentorji študijskih krožkov (n= 8) je podano mnenje o delovanju gozdarskih študijskih krožkov in o okolju, ki vpliva na uspešnost njihovega delovanja.

A'WOT metoda je kombinacija SWOT analize in AHP metode. V prvem koraku raziskave smo izvedli SWOT analizo (analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti), katera je dala celovito sliko o študijskih krožkih in njihovi umeščenosti v okolje. Na podlagi izvedene SWOT analize smo zbrane odgovore grupirali po vsebinskih sklopih za posamezne SWOT skupine ter pripravili vprašalnik za pridobivanje individualnih ocen parnih primerjav. Na ta način smo v SWOT analizo vpeljali analitični hierarhični proces - AHP, ki temelji na postopnem medsebojnem primerjanju dveh parametrov na istem nivoju (Saaty, 1994; Kurttila in sod., 2000; Saaty, 2003). Za primerjanje uporabimo lestvico od 1 (kriterija i in j sta enako pomembna) do 9 (kriterij i je absolutno pomembnejši od kriterija j).

Skupne ocene odločevalcev smo dobili z združevanjem individualnih ocen parnih primerjav s pomočjo geometrijske sredine (Saaty, 2003; Grošelj in Zadnik Stirn, 2010; Pezdevšek

Malovrh in sod., 2012) za tvorjenje skupinskih matrik parnih primerjav. Na osnovi skupinskih matrik smo vektorje koristnosti (w) za vsak SWOT faktor in SWOT skupino izračunali s pomočjo AHP metode (Saaty, 1994; Saaty, 2003). Rezultate A'WOT analize smo uporabili za podajanje strateških usmeritev študijskih krožkov.

V preglednici 2 so podani rezultati SWOT analize študijskih krožkov ter vektorji koristnosti (w) na podlagi skupinskih matrik za SWOT faktorje.

Preglednica 1: SWOT analiza študijskih krožkov in vektorji koristnosti gozdarskih študijskih krožkov, ki so delovali predvsem pod okriljem ZGS

<p>PREDNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Delovanje v okviru ZGS – teritorialna pokritost ŠK ($w = 0,3231$) • Ideje iz ljudstva prerastejo v konkretne rezultate ($w = 0,1983$) • Konkretne akcije motivirajo ljudi ($w = 0,1909$) • Širjenje komuniciranja z lastniki in javnostjo ($w = 0,1820$) • Poznavanje prebivalcev na podeželju in terena – lažje navezovanje stikov ($w = 0,1056$) 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Premalo znanja o komuniciranju z ljudmi in javnostjo ($w = 0,2686$) • Opravljanje dela v svojem prostem času ($w = 0,2499$) • Nezanimanje med zaposlenimi za mentorstvo oz. vodenje krožkov ($w = 0,2293$) • Mentorji so premalo nagrajeni za delo, ki ga opravljajo ($w = 0,1573$) • Birokratske ovire za delovanje ($w = 0,0949$)
<p>S</p>	<p>W</p>
<p>PRILOŽNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sofinanciranje delovanja in promocija ŠK s strani države ($w = 0,4237$) • Širjenje komunikacije z javnostjo ($w = 0,3479$) • Potrebe po informiranju in izobraževanju lastnikov ($w = 0,2284$) 	<p>NEVARNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Morebitno nerazumevanje s strani lokalnih skupnosti in države ($w = 0,5077$) • Pomanjkanje finančnih sredstev ($w = 0,2663$) • Birokratske ovire pri pridobivanju finančnih sredstev ($w = 0,2260$)
<p>O</p>	<p>T</p>

Glavna prednost ŠK je po mnenju vprašanih ravno to, da ŠK delujejo v okviru ZGS, ki s svojo organiziranostjo pokriva vso Slovenijo, zato lahko tudi ŠK pokrijejo vse predele Slovenije. Vendar pa ZGS v zadnjem obdobju te prednosti ni v celoti prepoznal, saj v okviru ZGS delujejo le še 3 ŠK. ŠK spodbujajo odlične ideje iz ljudstva, da s pomočjo konkretne akcije spremenijo dosedanje stanje v svojem okolju ali na določenem področju (npr. intenziviranje gospodarjenja z zasebnimi gozdovi). Izkušnje so pokazale, da lahko ŠK, v katerih so se ljudje povezali v ustvarjalnem odnosu in doživeli skupne uspehe, dosežejo konkretne rezultate. Tak primer je ŠK Panoramska cesta, ki je prerasel v društvo. Ko naštevamo prednosti ŠK, pa ne smemo pozabiti, da s ŠK širimo komuniciranje z lastniki in javnostjo. Mentorji ŠK, zaposleni na ZGS, poznajo prebivalce na podeželju in teren, zato lažje navežejo stike z ljudmi in teme ŠK prilagodijo lokalnim razmeram in potrebam ljudi. Mentorji ŠK si s tem ustvarjajo zaupanje med ljudmi na podeželju, kar zagotavlja uspeh pri realizaciji drugih nalog.

Glavna slabost ŠK je, da imajo mentorji premalo znanja o komuniciranju z ljudmi in javnostjo. Strategija razvoja ZGS med drugim določa tudi glavne razvojne usmeritve, med katerimi je tudi izobraževanje zaposlenih v ZGS za uspešno komuniciranje z lastniki gozdov (Jakša in Veselič, 2009), kar bo zmanjšalo šibkost, ki jo čutijo mentorji pri komuniciranju. Mentorji svoje delo znotraj ŠK opravljajo v svojem prostem času, poleg rednega dela na ZGS. Za opravljanje tega dela jim je bilo v letu 2009 ukinjeno izplačevanje nadur ali kompenzacija

časa, zato si mentorji toliko bolj želijo oziroma potrebujejo razumevanje in podporo nadrejenih. Izdelana je študija za kvalitetno vključitev ŠK v Strategijo razvoja ZGS (Medved in Lesnik, 2004). Morda je drugačni pristop ZGS do izobraževanja narekoval razlog, da med zaposlenimi na ZGS ni velikega zanimanja za mentorstvo in vodenje novih študijskih krožkov. Kar nekaj mentorjev je prijavilo ŠK, a jih potem zaradi pomanjkanja časa ali pa premajhnega posluha nadrejenih niso izpeljali. Od leta 1999 je delovalo okoli 70 ŠK v okviru ZGS. V zadnjih letih le posamični. Več mentorjev pa izvaja ŠK izven ZGS. Za delovanje ŠK so potrebna finančna sredstva, ki jih v veliki večini pridobijo člani sami, del denarja pa dobijo od Ministrstva za šolstvo in šport (1/2) ter od ZGS (1/2). Sistem javnih naročil, po katerem se porabljajo javna finančna sredstva za delovanje ŠK v ZGS, je zapleten, preveč birokratski in zahteva veliko časa ter pozornosti mentorja, kar pripelje do pomanjkanja časa za intenzivnejše sodelovanje z udeleženci ŠK. Priložnost ŠK se kaže tudi v sofinanciranju s strani države in njihovi promociji. Država preko razpisov Ministrstva za šolstvo in šport sofinancira delovanje ŠK, kar je vzpodbudno za njihovo nadaljnje delovanje. Priložnosti za ŠK se kažejo tudi v promociji njihovega delovanja. V Sloveniji imamo Andragoški center, ki skrbi za izobraževanje odraslih, vzpodbuja razvoj ŠK in usposablja mentorje. Na njihovi spletni strani so predstavljeni tudi primeri dobrih praks delovanja. Posebej so izpostavljeni ŠK na temo gozd.

V sodobni družbi se pojavlja potreba po obvladovanju vse večje količine informacij in znanja. Povečuje se spoznanje o vseživljenjskem učenju tudi pri gospodarjenju z zasebnimi gozdovi. Aktivno sodelovanje lastnikov gozdov, njihovo izobraževanje in širjenje informacij o gospodarjenju z zasebnimi gozdovi so dejavnosti, ki se lahko izvajajo tudi v obliki ŠK. S tem se širi polje možnosti za uveljavljanje ŠK (Lesnik, 2005). Z njimi lahko širimo komuniciranje z javnostjo, saj lahko ŠK sodelujejo z nevladnimi organizacijami in lokalnimi skupnostmi za doseganje svojih ciljev.

Delovanje ŠK ima zelo malo nevarnosti. Zaradi nepoznavanja ciljev in delovanja ŠK se lahko zgodi, da pride do nerazumevanja lokalnih skupnosti in države. To se da odpraviti oziroma preprečiti postopno s samopromocijo ŠK – primer dobrih praks. Zaradi finančne krize se lahko zgodi, da pride do omejevanja sofinanciranja s strani države in ZGS, kar ima lahko za posledico zmanjšan obseg delovanja ŠK. Vse večji interes za javne razpise na področju izobraževanja odraslih povzroča zaostrovanje kriterijev in zahtev in vedno več birokratskega dela, kar je pripeljalo do tega, da je težko pridobiti javna finančna sredstva za delovanje ŠK.

Na podlagi rezultatov SWOT faktorjev izberemo faktor z največjim vektorjem koristnosti, ki predstavlja skupino. V nadaljevanju so predstavljeni vektorji koristnosti (w) in konsistentnost matrike na podlagi skupinskih matrik za SWOT skupine.

Preglednica 2: Vektorji koristnosti in konsistentnosti

	S	W	O	T	
S	1,000	0,215	0,381	0,205	→
W	4,641	1,000	2,174	1,290	
O	2,622	0,459	1,000	0,228	
T	4,859	0,775	4,383	1,000	
					0,0708
					0,3760
					0,1450
					0,4082

$\lambda_{\max}=4,1135$; $CI=0,0378$; $CR=0,0420$

Analiza, ki smo jo izvedli po A'WOT metodi, je pokazala, da je pri iskanju strateških usmeritev ŠK najpomembneje, da ŠK minimizirajo slabosti ($w = 0,3760$) za izogibanje nevarnostim ($w = 0,4082$), zato smo se pri oblikovanju strategij odločili za defenzivni pristop k strateškemu planiranju. Tako defenzivno oblikovanje strategij predstavlja kombinacijo naslednjih strateških usmeritev: izobraževati mentorje na področju komuniciranja z lastniki, pripraviti pogoje za delovanje ŠK – umestitev ŠK v redno delo na ZGS ali v času finančne krize zagotoviti vsaj kompenzacijo časa, če ŠK potekajo izven rednega dela, motivirati zaposlene za mentorstvo in vodenje novih krožkov z interesantnimi vsebinami ter priskrbeti finančna sredstva za delovanje tudi iz javnih razpisov na področju izobraževanja odraslih. Če bodo ŠK minimizirali omenjene slabosti in krepili prednosti (delovanje v okviru ZGS, poznavanje prebivalcev in terena, promoviranje primerov dobrih praks), potem se bodo lahko izognili nevarnostim, kot so nerazumevanje s strani lokalne skupnosti in države, zmanjšan obseg delovanja ter pomanjkanje finančnih sredstev.

Kako naprej?

Evropa 2020 je ambiciozna in celovita strategija za izhod držav članic iz krize, ki opredeljuje tri prednostne vidike rasti za Evropo: pametno, trajnostno in vključujočo rast. Tudi ena glavnih paradigem Skupne kmetijske politike 2020 je v povezovanju in prenosu znanja (inovacije) ter fleksibilnosti. Vseživljenjsko učenje in medgeneracijsko sodelovanje je garancija za prenosljiv, več funkcionalen paket znanj, spretnosti, stališč ter odnosov, ki jih posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev oz. razvoj, za vključenost v družbo, za aktivno participacijo v njej in za zaposljivost. ŠK so v Sloveniji eden od tistih programov vseživljenjskega učenja, ki v največji meri združujejo sfero javnega oz. institucionalnega na eni strani in zasebno sfero na drugi. ŠK zaznamujejo posebne vrednote: radovednost in želja po znanju, druženju in skupnostnem, vzajemnem delovanju.

Prednosti delovanja ŠK se izražajo v lažjem spodbujanju oz. omogočanju povezovanja in v pestrosti ter motivaciji udeležencev, ki poteka predvsem od spodaj navzgor ter ima dolgoročne učinke. Delovanje ŠK je lahko tudi oblika za interno izobraževanje kadrov ter vzpostavljanje timskih odnosov in posledično večje pripadnosti kolektivom. Gozdarji imamo prednosti v vzpostavitvi odnosov z lokalnimi skupnostmi ter v poznavanju narave, gozda in podeželja. Vse to in še mnogo drugih dejavnikov nedvomno teži k paradigmi, da naj ZGS vzdržuje vizijo in poslanstvo študijskih krožkov, ki je bila oblikovana na delavnici mentorjev na Lisci leta 2004: »UVELJAVILI SE BOMO KOT NOSILCI ODLIČNEGA DELOVANJA IN PREPOZNAVANOSTI ZGS V JAVNOSTI. ŽELIMO POSTATI VODILNA ORGANIZACIJA PRI RAZVOJU ŠTUDIJSKIH KROŽKOV NA SLOVENSKEM PODEŽELJU IN Z VSEŽIVLJENSKIM UČENJEM DOSEGATI TRAJNOSTNI, SONARAVNI IN VSESTRANSKI RAZVOJ«. S sloganom ZGS za študijske krožke, ki se glasi: »ŠIRIMO KROG ZA RAZVOJ«, naj le ta vzpodbuja in motivira za to delo še naprej.

Literatura:

Grošelj P., Zadnik Stirn L. 2010. Acceptable consistency of aggregated comparison matrices in Analytic Hierarchy Process. *European Journal of Operational Research*. Article in press

Kurtila M. in sod. 2000. Utilizing the analytic hierarhy process (AHP) in SWOT analysis – a hybrid method and its application to a forest certification case. *Forest Policy and Economics*, 1, 1: 41-52

Lesnik T. 2005. Razvoj študijskih krožkov v Zavodu za gozdove Slovenije. V: Prihodnost gospodarjenja z zasebnimi gozdovi v Sloveniji. Winkler I. (Ur.). Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 313-326

Medved M., Lesnik T. 2005. Razvoj študijskih krožkov v javni gozdarski službi: delavnica, Logarska dolina (neobjavljeno)

Pezdevšek Malovrh, Š., 2010b: Vpliv institucij in oblik povezovanja na gospodarjenje z zasebnimi gozdovi, (Disertacija), Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo

Saaty T. L. 1994. *Fundamentals of Decision Making and Priority Theory*. Pittsburgh, RWS Publications: 527 str.

Saaty T. L. 2003. Decision making with the AHP: Why is the principal eigenvector necessary. *European Journal of Operational Research*, 145: 85-91

ŠK iz korenin k novim izzivom za življenje v skupnosti ACS Slovenije, 2012 <http://sk.acs.si>